

عنوان مقاله:

ازدواج اینترنتی از دیدگاه فقه و حقوق

دانش آموخته:

مرضیه شفیعی

نویسنده مسئول:

هادی کسایی

تاریخ تدوین:

خردادماه ۱۴۰۳

ازدواج اینترنتی از دیدگاه فقه و حقوق

چکیده

انسان دارای مجموعه ای از نیازها و غرایزی است که ارضاء نشدن و یا نقص در ارضای هر کدام از آن ها موجب تزلزل در شخصیت می گردد و ازدواج، بهترین پاسخ به این غریزه است. رهبانیت و پس زدن این غریزه هم کار صحیحی نمی باشد، چون جز تشنگی سیری ناپذیر و تنوع طلبی و اضطراب، چیز دیگری در پی نخواهد داشت؛ بنابراین این باید به ضرورت تأمین نیاز جنسی توجه نمود، اما نه تنها از بعد مادی و جسمانی. با تأمین صحیح این غریزه، نه تنها فرد از لحاظ روانی و اخلاقی به آرامش می رسد، بلکه جامعه نیز از سلامت اخلاقی و امنیت روانی و پایدار برخوردار خواهد شد. به هر حال، ازدواج نقطه آغاز شیرین زندگی مشترک زن و مرد است. امروزه در جامعه ای زندگی می کنیم که نمی توان برخی واقعیات را نادیده گرفت. ارتباطات ناسالم و یا برخی ازدواج هایی که انجام گرفته، بر اساس معیارهای غیر عاقلانه و غیر دینی بوده که سرانجامی جز جدایی و طلاق، کلاهبرداری و سوء استفاده جنسی و مالی، شیادی و هرزه گری و... در بر نداشته است و بلای خانمان سوز جامعه و خانواده ها شده است. در اینجا بنا بر ضرورتی که تا حدودی گریبانگیر جامعه به ویژه در فضای مجازی شده است؛ انواع ازدواج ها، به ویژه ازدواج اینترنتی . از دیدگاه فقهی و حقوقی آن را بررسی می کنیم.

ازدواج از مهمترین تصمیمات زندگی جوان محسوب می شود و امروزه در دنیای اینترنتی، روابط اجتماعی نیز شکل اینترنتی به خود گرفته اند. در این میان برخی از نهادها همانند سازمان ملی جوانان با داشتن دغدغه ازدواج جوانان و مشکلات پیش روی آنان با ارائه اطلاعات و راهنمایی های صحیح به دنبال برطرف نمودن مشکلات جوانان و ترویج ازدواج ساده در میان آنان هستند. اما متأسفانه با نگاهی گذرا به دنیای اینترنت مشخص می شود برخی از سایت های دوست یابی و همسریابی با امکاناتی چون آلبوم تصاویر، تالارهای گفت و گو و... موجب شده اند تا بعضی جوانان بدون هیچ گونه اطلاعاتی به سمت روابط ناسالم و بی هدف و گاهی نامشروع حرکت کنند.

این سایت ها و وبلاگ ها با ارائه اطلاعات نادرست به جوانان موجبات آسیب های اجتماعی، روانی و فرهنگی را برای آنان به وجود آورند.

واژگان کلیدی: ازدواج اینترنتی . آسیب شناسی. فضای مجازی . فریب

مقدمه

اگر چه زمینه سوء استفاده از اینترنت و ارتکاب جرائم مختلف به وسیله مجرمین حرفه ای بسیار زیاد است و افراد زیادی در عرصه اینترنت با مقاصد غیرقانونی و غیر مشروع، مرتکب انواع و اقسام جرائم علیه اشخاص، اموال، امنیت، خانواده، عفت عمومی و اخلاق حسنه و ... می گردند. لکن بخش قابل ملاحظه ای از جرائمی که در عرصه اینترنت اتفاق می افتد از افرادی است که نه تنها سوء نیت خاصی نداشته، حتی انسان های قانونمند و متشرعی نیز هستند، لکن به دلیل عدم اطلاع از سازوکارهای شرعی و قانونی، خواسته یا ناخواسته مرتکب رفتارهایی می گردند که از نظر قانونی جرم یا متضمن نتایج ناخواسته حقوقی است، که می تواند زندگی فردی و اجتماعی آنها را تحت تاثیر قرار دهد. برخی از این نتایج غیر قابل جبران و بشدت آسیب زا است. منظور ما از ازدواج اینترنتی، کلیه اعمال و رفتارهایی است که به عنوان مقدمه سازی (خواستگاری اینترنتی)، اجرای عقد ازدواج و تعهدات ناشی از آن به منظور ازدواج موقت یا دائم در فضای مجازی شکل می گیرد. تدلیس، تعدد همسر، عقد زن شوهردار، عدم ثبت ازدواج، ازدواج قبل از رسیدن به سن قانونی، ازدواج بدون اذن ولی از جمله مهمترین نتایج ناخواسته حقوقی یا جرائمی است که ازدواج اینترنتی زمینه ساز آن می گردد و در بسیاری از موارد خواسته یا ناخواسته افراد در مهلکه آن دچار می شوند. در ادامه به بررسی پیامدهای حقوقی و فقهی می پردازیم.

انواع ازدواج

۱. ازدواج احساسی

برخی از دختران و پسران در جوامع امروزی، به ویژه در جوامع شهری، بر اساس احساسات و یا نظر اول به طرف مقابل خود-پسر یا دختر- با زبان بی زبانی و جملات عاشقانه و رمانتیک به تدریج عاشق و شیفته یکدیگر شده و برنامه ازدواج را بر اساس احساس طراحی می کنند. اینگونه ازدواج ها بر اساس معیارهایی از قبیل چهره، ثروت، پرکردن خلاء عاطفی، عدم اعتماد به نفس و عطش جنسی انجام می شوند و در حقیقت زوج های جوان در مرحله آشنایی پیش از ازدواج به دور از تفکر منطقی و با احساسات زودگذر تصمیم می گیرند و وارد زندگی مشترک می شوند. به مرور زمان، بعد از فروکش کردن هیجان های آتشین، متوجه اشتباه احساسی خود می شوند. زیرا بر اساس احساس و ظاهر! تصمیم گرفته شده نه از روی عقل و خرد. نهایت اینکه؛ پدران، مادران و یا نزدیکان آنها؛ از روی دلسوزی و نصیحت، به کمک چنین زوج های احساساتی می شتابند. ناگفته پیداست غالباً این نوع پیوندها؛ که منشا آن عشق و احساس بوده است؛ هرگز توصیه نمی شود و پایدار نیستند و به تدریج رنگ می بازند.

۲. ازدواج عاشقانه

این نوع ازدواج کمی از ازدواج های احساسی بالاتر است. دختر و پسر هر دو یکدیگر را دوست دارند و به یکدیگر اظهار علاقه می کنند و به عهد خود پایبندند. آنان سعی می کنند رفتارهای کودکانه نشان ندهند و حالت های عاشقی را تمرین کنند. بالاخره با اصرار، ازدواج و پیوند، بین هر دو انجام می شود. هر کسی هم که آنها را می بیند و یا از ازدواج آنها با خبر می شود. این گونه قضاوت می کند که هر دو یکدیگر را دوست دارند، اگر بد باشند برای خودشان بدند آگه خوبند برای خودشان خوبند.

۳. ازدواج عاقلانه

این نوع ازدواج بر اساس اصول اعتقادی، دینی و مذهبی، رعایت نظم اجتماعی و توجه به بافت جامعه و خانواده های طرفین انجام می شود. اگر احساسی هم در این ازدواج باشد معمولاً به تدریج به سمت و سوی عقل پیش می رود. ازدواج هم که صورت گرفت یک ازدواج شرعی و یک قرارداد اجتماعی و توجه به بافت جامعه دینی و خانواده های طرفین انجام شده است. هر دو بسیار پایبند و مقید به رعایت حقوق و وظائف زن و شوهری هستند. انتظار دختر و پسر از این ازدواج درک منطقی متقابل از یکدیگر است.

هر کسی هم که از این ازدواج با خبر می شود قضاوت خوبی درباره آنها دارد و به عنوان یک زوج موفق یاد می کنند. و گزافه نگفته ایم که بهترین ازدواج همان، ازدواجی است که عاقلانه و آمیخته از حس عاشقانه است. ازدواجی که با عقل آمیخته شده و همراه با عشق و احساس باشد. در واقع این نوع ازدواج، را شرع مقدس اسلام بر آن صحه گذاشته و تاکید نموده که در محدوده قانونی شریعت بگنجد، نه فراتر از آن.

۴. ازدواج اینترنتی (زن اینترنتی و شوهر اینترنتی)

پیدا کردن شریک زندگی مناسب یکی از مهم ترین اتفاقات زندگی در جوامع مختلف محسوب می گردد. ازدواج اینترنتی (E-Marriage) مفهوم جدیدی است که از دهه نود، وارد ادبیات عام آبی تی شد. طرفین با استفاده از قابلیت های موجود در رسانه مالی مدیای وب، همدیگر را شناخته و پس از تبادل اطلاعات متنی، صوتی و تصویری با یکدیگر، زمینه برای برقراری یک آشنایی در محیطی غیرمجازی فراهم می شود و در نهایت امر، رضایت طرفین است که اساس ازدواج را شکل می دهد. به عبارتی دیگر؛ امروزه تنها با فشار دادن چند کلید می توان عضو پایگاه و سایتی شد که هزاران نفر از نقاط دنیا برای یافتن دوست یا شریک زندگی، در آن عضو شده و وبگردی می کنند. با فراگیر شدن اینترنت در دنیا، استفاده از اینترنت و شبکه های دوست یابی، یکی از پرفرودارترین شیوه های دوست یابی است و ایرانیان هم از این مقوله مستثنی نیستند تأسیس سایت های مخصوص دوست یابی و چت روم های ایرانیان، هواداران زیادی به ویژه در میان جوانان دارد. (نشریه اطلاع رسانی حوزه سال ۹۱)

واقعیت این است که ورود اینترنت به جوامع در حال توسعه ای همچون ایران در کنار تمام محاسن و نوآوری هایی که به دنبال داشته است دارای جوانب منفی و آثار سوئی نیز بر فرهنگ کشورمان بوده است. شاید بتوان تغییراتی در شیوه ازدواج جوانان را یکی از تبعات ورود این فناوری در ایران دانست که به «ازدواج های اینترنتی» مرسوم شده اند اما مساله مهم در این میان این است که آیا می توان اشتراک سلیقه افراد در «چت روم» را نخستین گام برای ازدواج دانست؟ هرچند ضرورت ازدواج به هنگام از جمله موضوعاتی است که تأکیدات قرآنی متعددی درباره آن وجود دارد اما در کنار این موضوع، احکام اسلامی همواره بر این ضرورت تأکید دارند که تشکیل خانواده باید با درایت و آگاهی صورت گیرد چرا که بی توجهی به این امر از قوام این نهاد که اساس جامعه را تشکیل می دهد کاسته و زمینه ساز بروز مشکلات متعددی می شود.

آثار حقوقی ازدواج اینترنتی

یکی از رایج ترین جرایمی که در ازدواج های اینترنتی مطرح می شود یا ازدواج های اینترنتی می تواند زمینه شکل گیری آن را ایجاد کند، جرم «تدلیس» است. تدلیس از نظر حقوقی عملیاتی است که موجب فریب طرف قرارداد شود. تدلیس در نکاح، انجام فعل یا ترک فعلی است که موجب شود عیبی پوشانده شود یا وجود صفتی را که مورد نظر طرف عقد بوده است طور دیگری وانمود کند، این جرم ممکن است به وسیله نوشته، لفظ یا هر حرکت خدعه آمیز دیگر واقع شود. به عبارت صریح تر «تدلیس در نکاح آن است که با عملیات متقابلانه نقص یا عیبی را که در یکی از زوجین هست پنهان دارد یا او را دارای صفتی کمالی معرفی نماید که فاقد آن است.»

در قوانین جاری جمهوری اسلامی ایران «تدلیس» و «فریب» در ازدواج از ضمانت اجرای مدنی و کیفری برخوردار است. ماده ۱۱۲۸ قانون مدنی در مورد ضمانت اجرای مدنی تدلیس مقرر می دارد:

هرگاه در یکی از طرفین صفت خاصی شرط شده باشد و بعد از عقد معلوم شود که طرف مذکور فاقد وصف مقصود بوده، برای طرف مقابل حق فسخ خواهد بود؛ خواه وصف مذکور در عقد تصریح شده یا عقد متباین بر آن واقع شده باشد.

ماده ۶۴۷ قانون مجازات اسلامی عنصر قانونی این جرم را تشکیل می دهد: چنانچه هر یک از زوجین قبل از ازدواج طرف خود را به امور واهی از قبیل داشتن تحصیلات عالی، تمکن مالی، موقعیت اجتماعی مناسب، شغل و سمت خاص، مجرد و امثال آن فریب دهد و عقد بر مبنای هر یک از آن ها واقع شود مرتکب به حبس تعزیری از شش ماه تا دو سال محکوم می گردد.

اگر بخواهیم مثال رایجی از این جرم مطرح کنیم، آن است که امروزه شایع است برخی سایت ها در زمینه همسریابی به صورت قانونی یا غیر قانونی فعالیت دارند. شخص با مراجعه به این سایت ها و ارائه مشخصات فردی، توانمندی ها و انتظارات خود، خود را در معرض ازدواج قرار می دهد. اگر بفرض زنی که می خواهد ازدواج کند خود را به عنوان دوشیزه، یا کسی که قبلا هیچ گونه ازدواجی نداشته است، کارمند، دارای تحصیلات عالی و... معرفی کند و بر این اساس مردی با ایشان در فضای اینترنت آشنا شود، خواستگاری و متعاقبا ازدواج کنند، خلاف واقع بودن هر کدام از این عناوین مطرح شده می تواند موجب حق فسخ نکاح و اعمال مجازات های موضوع مواد فوق الذکر باشد.

ماده ۶۳۷ قانون مجازات اسلامی مقرر می دارد:

هرگاه زن و مردی که بین آن ها علقه زوجیت نباشد مرتکب روابط نامشروع یا عمل منافی عفت غیر از زنا از قبیل تقبیل یا مضاجعه شوند به شلاق تا ۹۹ ضربه محکوم خواهند شد و اگر عمل منافی با عفت و اکراه باشد فقط اکراه کننده تعزیر می شود.

اگر رابطه مشروع را رابطه ای که بر اثر علقه زوجیت بین زن و شوهر به وجود می آید معنا کنیم، بنابراین هر عملی که تنها برای زن و شوهر مشروع است، توسط غیر زن و شوهر انجام شود رابطه نامشروع تلقی می شود.

گاهی ممکن است از طریق ایمیل، چت، وب کم، بین زن و مرد، رابطه ای ایجاد شود و به بهانه های مختلف مثل آشنایی برای ازدواج، خواستگاری یا حتی بعد از اجرای ازدواج های غیر صحیح، روابط نامشروع در فضای سایر شکل بگیرد.

گفت و گو، نگاه، تبادل نامه یا پیام، دیدن عکس یا فیلم طرف مقابل و ... اگر چه فی حد نفسه از مصادیق رابطه نامشروع تلقی نمی شود لکن در صورتی که با لذت یا ریه همراه باشد، یا این رفتارها به صورت نوعا زننده و تحریک کننده انجام شود، بی شک حرام بوده و می تواند از مصادیق رابطه نامشروع تلقی گردد و زمینه اجرای ماده ۶۳۷ قانون مجازات اسلامی را ایجاد نماید.

گاهی در دست داشتن این عکس ها و فیلم ها و نامه های عاشقانه که حتی ممکن است بعد از جاری شدن عقد موقت اینترنتی، در رایانه هر کدام از اشخاص باشد، زمینه برای سوء استفاده های بعدی مثل اخاذی یا اکراه طرف مقابل، مورد استفاده قرار گیرد که بی شک، مجازات های علی حده دیگری خواهد داشت و ممکن است مشمول مجازات های مقرر در مواد ۶۴۰ و ۶۴۱ قانون مجازات اسلامی یا مواد ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷ و ۱۸ قانون جرائم رایانه ای گردد.

یکی از جرائمی که از آسیب های ازدواج های اینترنتی محسوب می شود «ازدواج با زن شوهردار»، یا «ازدواج در زمان عده» است. چنین ازدواج هایی می تواند آثار گسترده حقوقی و کیفری به همراه داشته باشد. اگر دختری در فضای اینترنت با آقای ازدواج موقت یا دائم نماید و فارغ از اینکه این ازدواج به ارتباط زناشویی ختم شود یا نه، و فارغ از اینکه حتی رابطه از فضای مجازی فراتر برود یا نه؛ آثار حقوقی و حتی کیفری متعددی بر این گونه ازدواج ها مترتب می شود.

خانم مطلقه ای را فرض کنید که از همسر خود جدا شده است ولی هنوز در عده طلاق رجعی است، اگر چه صیغه طلاق جاری شده است ولی در حکم زن شوهردار است. ازدواج این زن و با این زن حتی در فضای سایبر، نه تنها جرم محسوب می شود بلکه منجر به حرمت ابدی زن و شوهر خواهد بود.

ماده ۶۴۴ قانون مجازات اسلامی نیز مقرر می دارد:

کسانی که عالماً مرتکب یکی از اعمال زیر شوند به حبس از شش ماه تا دو سال و یا از سه تا دوازده میلیون ریال جزای نقدی محکوم می شوند:

۱ - هر زنی که در قید زوجیت یا عده دیگری است خود را به عقد دیگری درآورد در صورتی که منجر به واقعه نگردد.

۲ - هر کسی که زن شوهردار یا زنی را که در عده دیگری است برای خود ترویج نماید در صورتی که منتهی به واقعه نگردد.

چنین ازدواجی در صورتی که منجر به واقعه و همبستری گردد، از مصادیق زنا محسوب می شود و در صورتی که دیگر شرایط احصان جمع باشد منجر به مجازات رجم خواهد شد. در مورد ضمانت اجرای حقوقی و مدنی ازدواج با زن شوهردار یا زن در حال عده مواد ۱۰۵۰ و ۱۰۵۱ قانون مدنی مقرر می دارد: «هر کس زن شوهردار را با علم به وجود علقه زوجیت و حرمت نکاح و یا زنی را که در عده طلاق و یا در عده وفات است با علم به عده و حرمت نکاح برای خود عقد کند عقد باطل و آن زن مطلقاً بر آن شخص حرام مؤبد می شود.»

«حکم مذکور در ماده فوق در موردی نیز جاری است که عقد از روی جهل به تمام یا یکی از امور مذکوره فوق بوده و نزدیکی هم واقع شده باشد در صورت جهل و عدم وقوع نزدیکی عقد باطل ولی حرمت ابدی حاصل نمی شود.» خانمی را در نظر بگیرید که در فضای سایبر با کسی عقد موقت شش ماهه منعقد کرده است و حتی به صورت حضوری طرف مقابل خود را ندیده است. در اثنای این شش ماه خواستگار بسیار مناسبی پیدا کرده و با او ازدواج دائم می کند. تحقق فرض مذکور عالماً یا جاهلاً، منتهی به فساد عقد و در صورتی که عالم بوده باشد نه تنها منجر به فساد عقد بلکه باعث حرمت ابدی بعلاوه مجازات مذکور در ماده ۶۴۴ قانون مجازات می گردد.

ازدواج اینترنتی از دیدگاه فقها

رهبر فرزانه انقلاب حضرت آیت الله العظمی خامنه ای (مدظله العالی): بطور کلی ارتباط با نامحرم که مستلزم مفسده و یا خوف ارتکاب گناه در آن می باشد، جایز نیست.

حضرت آیت الله مکارم شیرازی این کار با جنس مخالف اشکال دارد، و غالباً پیامدهای منفی به همراه دارد، مگر این که مقدمه ازدواج باشد. که در این صورت به مقداری که جهت ازدواج لازم است، اشکالی ندارد و در مورد سایتهای مذکور اگر این کار زیر نظر افراد مطمئن و با رعایت تمام شئون اسلامی و اخذ مجوز از مقامات ذی صلاح صورت گیرد کار خوبی است و ممکن است جلوی بسیاری از مشکلات ازدواجها را بگیرد اما با توجه به ظرافت و حساسیت های مساله نیاز به برنامه ریزی دقیق دارد. حضرت آیت الله سیستانی: ارتباط اینترنتی قبل از ازدواج جایز نیست ولی اگر بعد از آن عقد صحیح خوانده شود اشکالی ندارد وسایتها اگر فقط واسطه آشنایی برای ازدواج باشد و موجب ارتباطهای نامشروع نشود مفید است.

همچنین یک تن از مجتهدین و استادان حوزه علمیه این چنین پاسخ داده اند آیت الله علوی گرگانی: ازدواجهای اینترنتی از جمله ازدواجهای سست بنیان و غیر قابل اعتماد است و توصیه ما به جوانان عزیز دوری از اینگونه رابطه ها و ازدواجها است و اگر قبل از ازدواج دوستی بین دختر و پسر برقرار شود چه بسا موجب عمل حرام هم باشد البته اگر فردی بخواهد از طریق اینترنت به جوانان مشاوره صحیح اسلامی بدهد و آنان را با مرحله خطیری که دارند آشنا کند و احیاناً "موردی را برای آنان پیدا کند مانعی ندارد و کسب در آمد از این طریق حلال است البته باید ایجاد رابطه بین دختر و پسر با هماهنگی پدر دختر باشد. (فصل دوم کتاب احکام فضای مجازی. صادقی)

ابزارهای فرهنگ ساز

ابزارهایی که فرهنگ ساز هستند و به ایدئولوژی های انسان ها شکل و جهت می دهند، به خودی خود ساخته نمی شوند. ساختارهای هدفمند و هوشمندی، با طرح ریزی مبانی علمی و عملی فراگیری، قصد به وجود آوردن سلاح هایی برای هدایت فرهنگ های مختلف ملل را دارند. این مقاصد، براساس خواسته های تعریف شده و در محدوده زمانی و مکانی معین و در قالب تابعی با متغیرهای رفتارهای متنوع شکل می گیرد.

هر ابزاری برای انهدام، ترغیب، تهدید و تهییج مبانی فکری و عقیدتی هر ملتی، متفاوت است. ابزارهای فرهنگ ساز، ابزارهایی هستند که با شناخت حداکثری از ظرفیت ها و پتانسیل های فرهنگ های محلی، بومی و ملی کشورها، قصد هدایت آرام آنها را به سمت و سوی مشخصی در نظر دارند. امروزه، بنا به گفته متخصصان جامعه شناسی و ارتباطات، ابزار رسانه ها و در صدر آن رسانه های آی تی مدار را به عنوان یکی از برترین ابزارهای موثر در زمینه فرهنگ سازی برشمرده اند. این ابزار می تواند در وسعتی گسترده و با تحت تاثیر قراردادن حجم زیادی از مخاطبان، بیشترین اثربخشی فکری و رفتاری را بر روی مخاطب ایجاد کرده و با ظرفیت های مالتی مدیا و فراگیر، زمینه بروز فرهنگ هایی که امروزه از آنها به فرهنگ های سایبرنتیکی یاد می کنند، فراهم کند.

امروزه یک میلیارد کاربر باسواد، علاقه مند و با جامعه آماری متنوع از ملل مختلف، در بزرگترین رسانه آن لاین جهان، جمع شده اند و روزانه هزاران گیگابایت داده را بر روی صفحات وب منتقل می کنند.

در بین میلیون ها داده ای که مورد تبادل قرار می گیرد، پست الکترونیک، انجمن های تخصصی متنی و مسنجرهای صوتی و تصویری، بیشترین حجم بازدید کاربران و بالاترین میزان استفاده از ابزارهای آی تی را به خود اختصاص داده اند. این ابزارها، حامل و حاوی پیام هایی هستند که بسیاری از آنها به دلیل ضریب اثربخشی رسانه ای و ارتباطی خود، به تنهایی یک ابزار فرهنگ سازی قوی به شمار می روند. فرهنگی که حاصل محیط های گفت و گو است، تا حدی فرهنگ مبتدلی است که نرم های یک ارتباط صحیح و منطقی در عالم غیرمجازی، آن را تایید نمی کند. مبتدل شدن این چنین ارتباطاتی، به معنای فساد اخلاقی نیست! بلکه متغیرهای اثرگذار که نوع نگارش، گفتار و عقاید کاربران تالارهای کنفرانس اینترنتی را شکل می دهد، به دلیل نبود حس فیزیکی و شناخت حداقل کاربران از یکدیگر، در تبیین شاخص های انسانی محیط سنتی با مشکل روبه رو می شوند.

آسیب شناسی ازدواج اینترنتی از دیدگاه متولیان دینی و فرهنگی

احکام اسلامی همواره بر این ضرورت تاکید دارند که تشکیل خانواده باید با درایت و آگاهی صورت گیرد چرا که بی توجهی به این امر از قوام این نهاد که اساس جامعه را تشکیل می دهد کاسته و زمینه ساز بروز مشکلات متعددی می شود. ازسویی دیگر؛ با اینکه اتکا به اینترنت و فضای مجازی ممکن است در نگاه اول آسان ترین راه همسر یابی تلقی شود ولی واقعیت آن است که فضای نامطمئن مجازی نمی تواند ملاک دقیق و قابل اعتنایی برای یافتن یک شریک دایمی به حساب آید. ارزیابی های اولیه نیز حاکی از آن است که خیلی ها در مراحل اولیه به قصد دوستیابی به این کار مبادرت کرده و به تدریج علایق ناشی از احساسات ناپایدار تمایل به تداوم رابطه و در نهایت ازدواج را

موجب شده است. در ازدواج های اینترنتی دو طرف از یکدیگر به شناخت درستی نمی رسند و درصد بالایی از حرف هایی که رد و بدل می شود دروغ و اغراق درباره وضعیت افراد است و ازدواج بر پایه دروغ و احساس شکل می گیرد که پس از ازدواج همه این دروغ ها رنگ می بازد و زوجین واقعیات را درمی یابند و به همین دلیل همان طور که ازدواج کرده اند، زمینه جدی جدایی شکل می گیرد.

این نوع ارتباط زمانی می تواند به یک آشنایی سالم تبدیل شود که با بلوغ هیجانی هر دو فرد، نظارت موسسات ذی صلاح در این امر و مشاوره متخصصان فضای مجازی همراه شود. اگر والدین از دریچه منع به این وسیله ارتباطی نگاه کنند قطعاً فرزندانشان به شکل دیگری آسیب خواهند دید چرا که اینترنت واقعیت روز جامعه ماست و نمی توان این واقعیت را انکار کرد اما بدان معنا نیست که جوانان و فرزندان را در برابر ابزارهای جدید تنها رها کرد. بنابراین والدین مسئول، کسانی هستند که علاوه بر دلسوزی با بصیرت به این فناوری و خدمات آن نگاه کنند.

آیت الله مکارم شیرازی: در مراسم اهدای جوایز به برگزیدگان مسابقه کتاب خوانی بیان نمودند: در جامعه امروز به علت گسترش حوزه معاشرت، افزایش دوستی های کاذب و اینترنتی و افزایش نفاق در روابط دوستانه، مسئله انتخاب دوست بسیار مهم است و غفلت از آن موجب پشیمانی افراد و تباهی جامعه خواهد شد. (مقاله روزنامه خراسان سال ۹۱)

حجۀ الاسلام سالاری فر: عضو هیات علمی و گروه روان شناسی پژوهشگاه حوزه و دانشگاه نیز در این باره معتقد است آشنایی خانواده ها با همسریابی اینترنتی، نیازمند گذر زمان به نسبت طولانی است البته در صورت فراگیری آن نیز فرهنگ حاکم بر جامعه ایران زمینه ای را فراهم می کند که خانواده ها از این شیوه استقبال نکنند و ترجیح دهند امر ازدواج را با شیوه سنتی آن پیگیری کنند. وی می افزاید: «فضای مجازی مجال خوبی برای افرادی است که به دلایلی منزوی شده اند و قادر به برقراری ارتباط اجتماعی صحیحی نیستند. بسیاری از افراد در ارتباط چهره به چهره قادر به ارایه پرسش های خود نیستند از همین رو فضای مجازی در این زمینه نیز راهگشاست. البته این نقاط مثبت به دلیل بی برنامهگی و نبود مدیریت به نقطه ضعف تبدیل شده است. بیشترین افرادی که از طریق همسریابی اینترنتی مبادرت به آغاز آشنایی می کنند شامل گروه هایی هستند که محدودیت هایی دارند. وی بر این باور است: از آنجا که شناخت افراد در فضای مجازی نسبت به یکدیگر چهره به چهره نیست، بسیاری از کاربران درصدد فریب همدیگر برآمده و به ارایه اطلاعات غیرواقعی می پردازند که این روند نه تنها به ازدواج منجر نشده بلکه تبدیل به موضوعی سرگرم کننده می شود که بی توجهی به آن آسیب های زیادی را به دنبال دارد. این کارشناس دینی درباره ارایه

راهکار درباره کاهش آسیب های همسریابی اینترنتی می گوید: ایجاد محدودیت در برخی سایت ها یکی از این راهکارهاست به این معنی که گزینه همسریابی در همه پایگاه های اینترنتی موجود نباشد و تنها برخی از سایت های دینی و فرهنگی از این امکان برخوردار شوند همچنین پرهیز از ارتباط مجازی طولانی مدت را نیز باید دیگر راهکار دانست به طوری که پس از آنکه کاربران اطلاعات مقدماتی را از یکدیگر کسب کردند، شرایط آشنایی چهره به چهره آنها تحت نظر خانواده فراهم شود تا رابطه مجازی محدود به مدت کوتاهی شود.

دکتر بهروز بیرشک: روانشناس و عضو هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی تهران معتقد است: اشکال ازدواج های مدرن در این است که در بسیاری از مواقع پسر و دختر از دید احساسی به مسأله نگاه می کنند و بدون داشتن آگاهی تن به این ازدواج ها می دهند و مشکلات آنها پس از شروع زندگی مشترک در زیر یک سقف، مشخص شده و بروز می کند.

دکتر علیرضا شریفی یزدی: جامعه شناس خانواده و عضو پژوهشگاه تعلیم و تربیت با اشاره به تفاوت های شیوه آشنایی در جامعه سنتی گذشته در ایران و جامعه مدرن امروز می گوید:... با گسترش ارتباطات واسطه ها حذف شدند و جوانان فرصت بیشتری برای آشنایی با جنس مخالف، همسن و سال خود پیدا کردند. از طرفی با پیشرفت فناوری، تمامی ابعاد زندگی تحت تاثیر قرار گرفت و امکان آشنایی دورادور افراد با یکدیگر فراهم شد. در این شیوه آشنایی به دلیل این که مواجهه فیزیکی به وجود نمی آید، افراد می توانند هویت کاذب برای خود دست و پا کنند و به طرف مقابل اطلاعات غیرواقعی دهند. این امر اولین زنجیره انحراف از اخلاقیات است که در آشنایی های اینترنتی رخ می دهد. بیشتر این قبیل آشنایی ها نه به دوستی های واقعی و نه به ازدواج می انجامد اما یک نکته را برای فرد محرز می کند و آن، این است که می تواند با هویت غیرواقعی و خود ساخته اعتماد دیگران را جلب کند. دکتر شریفی یزدی با اشاره به مطالعاتی که درباره ازدواج های اینترنتی در ایران انجام شده است، ادامه می دهد: مشاهده شده است که بیشتر، کسانی که ازدواج های اینترنتی و آشنایی در فضای مجازی گرایش دارند که امکان برقراری ارتباط و تعامل با جنس مخالف را در فضاها و محیط های متعارف ندارند. (مقاله روزنامه رسالت سال ۹۱) او با اشاره به ناکارآمدی اینترنت در برقراری روابط تاکید می کند: اینترنت به هیچ عنوان نمی تواند شناخت دقیق و عمیق از فرد به طرف مقابل بدهد؛ زیرا اینترنت ابزار ناقصی برای شناخت است. در برخورد فیزیکی حرکت چشم، صورت، دست و حالات افراد قابل مشاهده است. این در حالی است که چنین امکانی در اینترنت وجود ندارد. کسی که از طریق اینترنت به دنبال آشنایی با فردی است، معیار ندارد زیرا اینترنت مثل دریاست. او در واقع قلاب می اندازد و منتظر اولین طعمه می شود. هر کس آمد، طعمه اوست و او می تواند شکار کند. طبیعی است که اولین تجربه آشنایی با فردی به معنای آخرین تجربه نخواهد

بود و فرد می تواند بارها و بارها زمینه آشنایی اینترنتی با افراد مختلف را فراهم و نسبت به همه ابراز علاقه کند. اگرچه اینترنت ابزار خوبی برای آشنایی است اما برای ازدواج نیاز به آشنایی خانواده های طرفین، دیدار حضوری، انجام مشاوره و در نظر گرفتن تمامی عوامل موثر در یک ازدواج که زمینه ساز شروع یک زندگی مشترک موفق است، وجود دارد. بابک سعیدی روانشناس: از جمله منتقدان ازدواج های اینترنتی است که در این خصوص معتقد است بی اعتمادی یکی از عمده ترین آسیب هایی است که زندگی زوجینی را که به واسطه آشنایی در فضای مجازی با یکدیگر ازدواج می کنند، تهدید می کند چراکه همواره این دغدغه با آنهاست که آیا همسرشان با افراد دیگری هم چت می کند. آشنایی در فضای چت روم ها بعدها در روابط زوج ها تأثیرات عمیقی می گذارد چرا که آنها در مرحله نخست برای برقراری ارتباط با یکدیگر ناگزیرند در برخی از موارد خود را بسیار ایده آل معرفی کنند اما این مساله زمان زیادی طول نخواهد کشید.

وی معتقد است که این نوع ارتباط زمانی می تواند به یک آشنایی سالم تبدیل شود که با بلوغ هیجانی هر دو فرد، نظارت موسسات ذی صلاح در این امر و مشاوره متخصصان فضای مجازی همراه شود. وی حمایت خانواده ها از فرزندان شان را راهکار مناسبی برای کنترل آسیب های ناشی از همسریابی اینترنتی می داند و می گوید: اگر والدین از دریچه منع به این وسیله ارتباطی نگاه کنند قطعاً فرزندان شان به شکل دیگری آسیب خواهند دید چرا که اینترنت واقعیت روز جامعه ماست و نمی توانیم این واقعیت را انکار کنیم اما این سخن نیز به آن معنا نیست که فرزندان را در برابر ابزارهای جدید تنها رها کنیم بنابراین والدین مسئول، کسانی هستند که علاوه بر دلسوزی با بصیرت به این فناوری و خدمات آن نگاه کنند.

مشاور عالی سازمان بهزیستی: آمار حاکی از آن است که ۹۰ درصد ازدواج های اینترنتی و ازدواج های ناشی از دوستی خیابانی به طلاق می انجامد. جوانان از این طریق ازدواج می کنند، اما بعد از تشکیل زندگی با واقعیت طرف مقابل خود آشنا می شوند که حتی در بسیاری از موارد خط زندگی آن ها عوض می شود و بسیاری از افراد پس از این گونه ازدواج ها دچار آسیب های اجتماعی می شوند که یکی از آن ها طلاق است. بسیاری به دام باندهای فریبکار و سازمان یافته می افتند که رهایی از آن ها به هیچ وجه ممکن نیست. آشنایی دختر و پسر از طریق چت معمولاً احساسی و بر مبنای دروغ هایی است که دو طرف درباره خود و خانواده خود می گویند اما پس از ازدواج واقعیات مشخص می شود. کیهان نیا روان شناس در این باره به فارس گفته بود: ازدواج های اینترنتی براساس ساده انگاری، خوش بینی، هیجانات جسمی و جنسی رخ می دهد و معمولاً یکی دو سال بعد از ازدواج، افراد متوجه می شوند در انتخاب خود دچار اشتباه شده اند.

دکتر مصطفی تبریزی: عضو هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبایی درباره کسانی که متقاضی ازدواج اینترنتی هستند، معتقد است که این افراد در رویاها و آرزوهای غیر واقعی سیر می کنند و اغلب می پندارند عشق و تمایل به ازدواج برای انتخاب همسر کافی است. در صورتی که برای ازدواج، دوست داشتن لازم است اما کافی نیست زیرا ممکن است فردی، دیگری را تا آخر عمر دوست داشته باشد اما معنی آن این نیست که می تواند با او زندگی کند. این تصور، اشتباه فاحش بسیاری از جوانانی است که با تصویری مبهم از ازدواج، عشق و دوست داشتن، همسری را انتخاب می کنند و پس از اندک زمانی متوجه اشتباه خود می شوند. در واقع باید گفت افرادی به سمت ازدواج اینترنتی می روند که معاشرت های کمتری دارند و واقعیت هایی را که می بینند، مطابق میلشان نیست. بنابراین در اینترنت به دنبال آرمان و آرزوهای خود هستند.

این متخصص روان شناسی تصریح می کند: به طور کلی سه مرحله هویت ازدواج دیده می شود که یکی در سن ۵ تا ۶ سالگی است. هویت دوم در سن ۱۲ تا ۱۴ سالگی اتفاق می افتد که یک هویت آرمانی و رویایی است و معمولاً تا ۲۰ سالگی ادامه دارد. اما هویت سوم پس از ۲۱ سالگی ایجاد می شود. در این مرحله فرد باید به پختگی رسیده باشد و مراحل رشد را طی کرده باشد و گرنه ممکن است فردی ۵۰ ساله باشد اما هویت سوم در او رخ نداده باشد. معمولاً انگیزه افرادی که به دنبال ازدواج اینترنتی هستند، به این دلیل در آن ها شکل می گیرد که در هویت دوم توقف کرده اند و چون در واقعیت چیزی را می بینند که مطابق میلشان نیست به این سمت گرایش پیدا می کنند.

نسرین حاجی زاده: رییس مرکز مشاوره مهرگان بر این باور است که آشنایی قبل از ازدواج مهم ترین معیار تشکیل یک زندگی موفق است بنابراین صرف نظر از شیوه انتخاب همسر، جوانان باید مبنای خود برای آغاز زندگی مشترک را شناخت صحیح قرار دهند. فارغ از جنس متقاضیان، بیشترین افرادی که از طریق همسریابی اینترنتی مبادرت به آغاز آشنایی می کنند شامل گروه هایی هستند که محدودیت هایی دارند؛ حالا این محدودیت ها ممکن است مربوط به مشکلات فردی، خانوادگی، ظاهری و فرهنگ حاکم بر محیط زندگی فرد باشد. این کارشناس مشاوره، با اشاره به نقاط ضعف این نوع از همسریابی می افزاید: «در فضای مجازی تضمینی وجود ندارد که اطلاعات ارائه شده توسط کاربران تا چه حد صحت دارد زیرا در بسیاری از موارد افراد ایده آل های خود را به طرف مقابل منعکس می کنند.

فضاهای ازدواج اینترنتی

محیط هایی از قبیل اپل تاک، چت یاهو، گوگل و برخی از محیط های گفت و گو و دوست یابی متنی و تصویری فارسی، امروزه قرار گاه عاشقان چت دوست و وبگرد ایرانی به شمار می رود. گستردگی و فراگیری این نوع ارتباطات،

هر روز در سایت های معتبر و حتی خبری اینترنت تبلیغ و ستایش می شود. اگر چه چنین بسترهایی، در تمرکز شناخت کاربران مختلف با یکدیگر موثر است، اما از سویی، نمونه های آشکار نقض حقوق کاربران زن را به همراه دارد.

انتقال ناخواسته تصاویر و متون مختلف، هک سیستم کامپیوتری کاربران زن و تشویش و مخاطراتی که برخی از کاربران ناقض حقوق سایبر، برای این دسته از کاربران به وجود می آوردند، از نمونه های چنین نقض حقوقی در سایه تمایلات ازدواج اینترنتی! تلقی می شود. به هر حال شاید در آینده ای نزدیک، همان طور که تاکنون چندین دادگاه الکترونیکی در کشور تشکیل شده است، شاهد دفاتر رسمی ازدواج و طلاق در اینترنت باشیم، اما به هر حال، در آرمانی ترین شرایط الکترونیکی دهکده جهانی، و با همه خوبی ها و بعضاً کاستی هایی که فناوری نوین برای ما به ارمغان آورده است، البته برخی مراکز رسمی و غیررسمی در دنیا، بانک اطلاعات الکترونیکی همسریابی را برای علاقه مندان فراهم کرده اند، تا آنها بتوانند با مراجعه به این مراکز، اطلاعات حداقلی را نسبت به فرد مورد نظر خود انتخاب کنند و بر روی آن به تحقیق بپردازند. اما این روش نیز با وجود آن که بستر ارتباطی آن الکترونیکی و شاخص های ارتباطی طرفین با یکدیگر، آی تی مدار است، باز هم حکم نهایی ازدواج را، رفتارها و اعتقادات فارغ از محیط مجازی (سنتی) تعریف و تبیین می کند که باید به آن توجه داشت (احکام فضای مجازی. محمود صادقی).

نتیجه گیری

سخن آخر در کشور ما نیز دولت و متولیان فرهنگی نباید نقش انفعالی در مورد بحث های اجتماعی اینترنت نظیر ازدواج اینترنتی و آسیب های فرهنگی آی تی مدار، داشته باشد. چرا که عدم هدایت و آگاهی صحیح و فراگیر کاربران از چالش ها و حتی پتانسیل های موجود، با توجه به جمعیت جوان کشور، در آینده ای نزدیک، فناوری روز با اشکال ماهواره ای و اینترنتی خود، بسته های فرهنگی مزین شده جالبی را به فرهنگ و باورهای ملی و بومی ما تحمیل می کند که تقابل غیرهوشمندانه، آسیب های فراوانی را به امنیت اجتماعی و فکری شهروندان ایرانی خواهد زد. نظرسنجی ها نشان می دهد در وضعیت فعلی، آسیب های ازدواج های اینترنتی باید بیشتر مورد توجه قرار گیرند. شناسایی هایی که از طریق ارتباط های اینترنتی میان افراد صورت می گیرد، بیشتر مورد سوء استفاده انسان های شیاد است. ازدواج های اینترنتی نیاز به مسولیت و مراقبت دستگاه های فرهنگی و متولیان دینی این آب و خاک دارد. به ویژه خانواده ها و والدین نسبت به فرزندان خود و جوانان باید با حساسیت بیشتری این موضوع را دنبال نمایند، مبدا طعمه درندگان عاشق پیشه و عروسان گرگ صفت و افراد سودجو قرار گیرند.

حذف خانواده از فرایند ازدواج و ورود سایت های اینترنتی در امر ازدواج تبعات زیادی را به همراه داشته است به طوری که ازدواج های اینترنتی این سنت مقدس را به یک داد و ستد ساده تبدیل کرده اند. در حالی که در دین اسلام و آموزه های دینی و اخلاقی حتی عرفی، ازدواج از یک قداست و اهمیت ویژه ای برخوردار است. و برای ایجاد یک زندگی مشترک، افراد باید با عقل و خرد جمعی و خانوادگی، امر مهم ازدواج را دنبال نمایند. و با ارائه تجربیات کارشناسان، مشاوران، به ویژه پدر و مادر زمینه گفتگو صحیح و سالم درباره ازدواج را فراهم آورند تا دختر و پسر، همدیگر را شناخته و به تفاهم نهایی برسند. نا گفته پیداست؛ در فضای مجازی چنین فرصت های واقعی-نه مجازی- برای دختر و پسر وجود ندارد. پس باید عاقلانه ازدواج کرد، و عاشقانه زندگی کرد.

فهرست منابع

- ۱- محقق داماد. سید مصطفی (۱۳۹۰) - بررسی فقهی حقوق خانواده - چاپ شانزدهم. قم . مرکز نشر علوم اسلامی
- ۲- برات دستجردی. نگین. عرفان و آرزو (۱۳۹۱) "بررسی عوامل موثر در گرایش به ازدواج اینترنتی در بین دانشجویان" مطالعات میان رشته ای در رسانه و فرهنگ. شماره ۴ دوره ۲. صص ۸۲-۶۵
- ۳- امامی . حسن (بی تا) حقوق مدنی . جلد ۴ . تهران. انتشارات اسلامیة
- ۴- شکوری. علی _ شفیعی. زینب . مقاله پژوهشی. تابستان سال ۱۳۹۳
- ۵- کدخدایی. محمدرضا . پژوهشگر مرکز مطالعات و پاسخگویی به شبهات حوزه علمیه
- ۶- محقق داماد. مریم السادات _ زهرا جلالی. مقاله علمی پژوهشی . ۱۳۹۱
- ۷- خورسندیان . محمدعلی _ شنیور . قادر . نشریه مطالعات حقوقی معاصر سال ۱۳۹۲
- ۸- خیرآبادی. عالم السادات. مقاله پژوهشی سال ۱۳۹۵
- ۹- صادقی. محمود . کتاب احکام فضای مجازی
- ۱۰- کاتوزیان . ناصر ۱۳۷۸. حقوق خانواده جلد ۱ _ چاپ ششم . تهران _ میزان
- ۱۱- پایگاه اطلاع رسانی حوزه . مقاله پژوهشی. ۲۸ بهمن ۱۳۹۱
- ۱۲- حسین پور . محمدرضا _ کتاب ازدواج از منظر فقه و حقوق . سال ۱۳۹۴ چاپ ۱ _ انتشارات سته بان
- ۱۳- هدایتی . علی _ کتاب کفویت در ازدواج در قلمرو فقه و حقوق ایران _ چاپ ۱۳۹۰. انتشارات موسسه بوستان کتاب.
- ۱۴- عالمی . محمد حسین _ طایی. فریبا _ مقاله پژوهشی . زمستان ۱۳۹۹